

اگر جای او بودی ...

آموزش مهارت حل تعارض از طریق گفت‌وگو

محمود صیادی

دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی
آموزگار پایه‌ی سوم ابتدایی، زاهدان

می‌کند تا همدلی را تمرین و به‌جای قضاوت عجولانه، تلاش کنند احساسات و دلایل رفتار دیگران را بفهمند. برای مثال، اگر کودک «الف» احساس کند حقیقت نادیده گرفته شده است، حالا باید در نقش کودک «ب» قرار گیرد و از دیدگاه او صحبت کند. این تغییر نقش می‌تواند با استفاده از کارت‌های مشخص‌کننده‌ی نقش یا نشانه‌های ساده انجام شود تا کودکان به‌راحتی بتوانند خود را در موقعیت جدید تصور کنند. کودکان باید احساسات و دلایل رفتار طرف مقابل را بیان کنند؛ مثلاً کودک «ب» ممکن است بگوید: «من فقط می‌خواستم کمی بیشتر بازی کنم؛ چون دیروز فرصت نداشتم.»

۴. پرسش‌های هدایت‌کننده (سؤال‌های کلیدی، هدایت گفت‌وگو)

معلم در طول بازی چنین سؤال‌هایی می‌پرسد: «اگر جای او بودی، چه احساسی

ایجاد می‌کند تا کودکان احساس راحتی کنند. برای ایجاد این فضا، معلم می‌تواند از موسیقی ملایم، چیدمان دایره‌ای صندلی‌ها و قوانین ساده و مثبت مانند «احترام به نظرات دیگران»، «قطع‌نکردن صحبت دیگران» و «همدلی کردن با احساسات سایرین» استفاده کند. این فضا باید به‌گونه‌ای باشد که کودکان بدون ترس از قضاوت یا تنبیه، بتوانند احساسات و نظرات خود را بیان کنند.

۲. معرفی موقعیت تعارض (انتخاب موقعیت، توضیح موقعیت، پرسش‌های آغازین)

سپس معلم موقعیت تعارض ساده و آشنایی را برای کودکان تعریف می‌کند؛ مثلاً اختلاف بر سر استفاده از وسیله‌ای مشترک، نوبت بازی یا نادیده گرفته شدن در گروه را انتخاب کند. این موقعیت‌ها باید واقعی و مرتبط با تجربه‌های روزمره‌ی کودکان باشند. معلم باید موقعیت را به‌صورت داستانی کوتاه و جذاب تعریف کند؛ مثلاً بگوید: «فرض کنید دو نفر از شما می‌خواهند هم‌زمان با یک توپ بازی کنند؛ اما فقط یک توپ وجود دارد. چه اتفاقی می‌افتد؟» از کودکان بپرسد: «اگر شما در این موقعیت بودید، چه احساسی داشتید؟» یا «فکر می‌کنید چرا این اتفاق افتاد؟» انتخاب موقعیت‌هایی که کودکان با آن‌ها آشنا هستند، کمک می‌کند تا ارتباط بهتری با موضوع برقرار کنند.

۳. تعویض نقش‌ها (تقسیم نقش‌ها، ابزار کمک‌کننده، اجرای نقش‌آفرینی)

بعد از توضیح موقعیت، از کودکان خواسته می‌شود نقش‌های خود را عوض کنند و هر کدام از زاویه‌ی دید دوست خود به مسئله نگاه کنند. این مرحله به کودکان کمک

کلاس درس دوره‌ی ابتدایی به‌عنوان جامعه‌ای کوچک، بستر شکل‌گیری تعاملات اجتماعی اولیه است. در این فضا، تعارض‌ها طبیعی هستند؛ اما نحوه‌ی مواجهه با آن‌ها می‌تواند به رشد مهارت‌های اجتماعی و ارتباطی کودکان کمک کند. بازی «اگر جای او بودی!» روش مؤثری برای حل تعارض و تقویت مهارت‌های گفت‌وگو در کودکان است. این بازی به کودکان می‌آموزد که خود را در موقعیت دیگران قرار دهند و از زاویه‌ی دید آن‌ها به مسئله نگاه کنند. از این طریق، کودکان یاد می‌گیرند احساسات و نیازهای دیگران را درک کنند و به‌جای واکنش‌های سریع و احساسی، به دنبال راه‌حل‌های منطقی و منصفانه باشند.

مراحل اجرای بازی «اگر جای او بودی!» شامل گام‌هایی است که به‌صورت هدفمند طراحی شده‌اند تا کودکان درک عمیق‌تری از تعارضات و راه‌حل‌های سازنده پیدا کنند. این مراحل عبارت‌اند از: ایجاد فضای امن و آرام، معرفی موقعیت تعارض، تعویض نقش‌ها، پرسش‌های هدایت‌کننده، بازتاب احساسی و تحلیلی، یافتن راه‌حل و انجام فعالیت‌های تکمیلی. در نهایت، جلسات بازتاب هفتگی، تشویق و تحسین و تشکیل شورای دانش‌آموزی به تکمیل این فرایند کمک می‌کنند.

گام‌های اجرای بازی

۱. ایجاد فضای امن و آرام (چیدمان فیزیکی، قوانین پایه، فضای عاطفی)
در ابتدای بازی، معلم فضایی آرام و امن

عمل کنیم؟» «چه راه‌حل‌هایی به ذهنتان می‌رسد؟» یا «چطور می‌توانیم این مشکل را حل کنیم؟» این نوع سؤالات به کودکان کمک می‌کند مسیر بهتری را برای حل تعارض پیدا کنند.

۷. فعالیت‌های تکمیلی

از فیلم‌های کوتاه آموزشی استفاده کنید که موقعیت‌های مشابه را نشان می‌دهند. پس از نمایش فیلم، از کودکان بخواهید درباره‌ی احساسات شخصیت‌ها و راه‌حل‌های ممکن بحث کنند. این روش به کودکان کمک می‌کند تا بهتر با موضوع ارتباط برقرار کنند و راه‌حل‌های خلاقانه‌تری ارائه دهند.

بازی «اگر جای او بودی!» نه تنها مهارت‌های همدلی و حل تعارض را تقویت می‌کند، بلکه با اقدامات تکمیلی، یادگیری کودکان را عمیق‌تر می‌سازد. معلم می‌تواند کتابچه‌ای از راه‌حل‌های پیشنهادی کودکان برای موقعیت‌های گوناگون تعارض تهیه کند تا به‌عنوان مرجع در کلاس استفاده شود. برگزاری جلسات هفتگی بازتاب نیز به کودکان فرصت می‌دهد درباره‌ی تجربه‌ها، موفقیت‌ها و پیشرفت‌های خود صحبت کنند که این امر موجب افزایش اعتمادبه‌نفس و مثبت‌گرایی می‌شود. همچنین، تشویق مداوم و ارائه‌ی بازخوردهای مثبت انگیزه‌ی مشارکت را در آن‌ها تقویت می‌کند. تشکیل یک شورای دانش‌آموزی کوچک نیز کودکان را به مسئولیت‌پذیری، رهبری و تصمیم‌گیری گروهی عادت می‌دهد و محیطی حمایتی برای حل مسائل ایجاد می‌کند.

بازی «اگر جای او بودی!» به کودکان کمک می‌کند تا تعارضات را حل و مهارت‌های همدلی، مسئولیت‌پذیری و خلاقیت را تقویت کنند. این بازی آن‌ها را با اهمیت احترام به تفاوت‌ها و استفاده از تعارضات به‌عنوان فرصتی برای رشد آشنا می‌کند. نقش معلم در ایجاد فضای امن، تشویق مشارکت برابر و هدایت گفت‌وگو به‌سمت راه‌حل‌های سازنده بسیار مهم است. این بازی فراتر از یک فعالیت کلاسی، ابزاری مؤثر برای تقویت مهارت‌های اجتماعی و ایجاد محیطی مبتنی بر احترام و همکاری است که به پرورش شهروندانی مسئول و همدل کمک می‌کند.

خود را از طریق نقاشی، نوشتن یا کاردستی بیان کنند. این فعالیت‌ها به کودکان کمک می‌کند تا احساسات خود را به شیوه‌ای خلاقانه و غیرکلامی بروز دهند. بازتاب احساسی و تحلیلی یکی از مهم‌ترین بخش‌هاست. کودکان باید فرصتی داشته باشند تا درباره‌ی تجربه‌ها و احساسات خود صحبت و یادگیری خود را مرور کنند.

۶. یافتن راه‌حل (گفت‌وگویی جمعی، توافق جمعی)

در نهایت، پس از پایان نقش‌آفرینی، گفت‌وگویی جمعی برگزار می‌شود. در این گفت‌وگو، کودکان تجربه‌های خود را به اشتراک می‌گذارند و درباره‌ی احساسی که در طول بازی داشتند، صحبت می‌کنند. معلم می‌تواند از چنین سؤالاتی استفاده کند: «چه چیزی باعث شد احساس بهتری پیدا کنید؟» یا «چطور می‌توانیم در آینده بهتر

داشتنی؟» یا «چطور می‌توانستی بهتر رفتار کنی؟» معلم باید گفت‌وگو را به‌سمت درک متقابل و یافتن راه‌حل‌های عملی هدایت کند؛ مثلاً اگر کودکان در حال بحث درباره‌ی نوبت بازی هستند، معلم می‌تواند بپرسد: «چطور می‌توانیم مطمئن شویم همه فرصت بازی کردن دارند؟» تا کودکان به عمق احساسات و رفتارهای یکدیگر پی ببرند.

۵. بازتاب احساسی و تحلیلی (بیان احساسات، پرسش‌های باز، فعالیت‌های خلاقانه)

پس از پایان نقش‌آفرینی، معلم از کودکان می‌خواهد درباره‌ی احساسی که در طول بازی داشتند، صحبت کنند. معلم می‌تواند از چنین سؤالاتی استفاده کند: «چه چیزی باعث شد احساس بهتری پیدا کنی؟» یا «چطور می‌توانیم در آینده بهتر عمل کنیم؟» برخی کودکان ممکن است ترجیح دهند احساسات

